

УДК 373.5:
347.122(086)

Управління
школою

**Світлана
ОДАЙНИК**

Проректор з питань
зовнішнього оцінювання
та моніторингу якості
освіти КВНЗ «Херсонська
академія неперервної
освіти»,
кандидат педагогічних
наук, доцент
кафедри педагогіки й
менеджменту освіти

**Борис
ОДАЙНИК**

Викладач
кафедри професійних та
спеціальних дисциплін
Херсонського факультету
Одеського державного
університету внутрішніх
справ, кандидат
юридичних наук

ЗДІЙСНЕННЯ ВІДЕОЗЙОМКИ ТА АУДІОЗАПИСІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання доцільності здійснення відеозйомки та аудіозаписів у закладах загальної середньої освіти, проаналізовано нормативно-правові документи щодо недопустимості збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, а також щодо права особи вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію. Акцентовано на тому, що підставами можливого правомірного втручання в особисте та сімейне життя учасників освітнього процесу є згода особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації стосовно неї, а також випадки, визначені законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Ключові слова: відеозйомка, аудіозапис, заклад загальної середньої освіти, освітній процес.

Люди фотографують або знімають на відеореєстраторі все, що бачать навколо – природу, тварин, людей. На вулицях міст з'являється дедалі більше різної оптичної техніки – від камер на фасадах будинків до систем відеоспостереження за дорожнім рухом. Більше того, за багатьма стежать уже і на роботі. Та й самі українські компанії застосовують відеозйомку не тільки з метою збереження майна або охорони порядку, а й для превентивних заходів. Тобто процес набирає глобальних масштабів і не залишив осторонь заклади загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям «фото-, кіно-, теле- чи відеозйомка» слід розуміти процес фіксації фактів на відповідні фото-, кіно-, теле-, чи відеоносії.

Останніми часом у закладах загальної середньої освіти набуває актуальності процес упровадження систем відеоспостереження. Згідно із статтею 53 Конституції в Україні повна загальна середня освіта є обов'язковою [1]. Тобто впродовж 6-8 годин на добу протягом одинадцяти років життя багатьох українців нерозривно пов'язано з перебуванням у школі. І не виключено, що більшості не сподобається, якщо з ними весь цей час хтось спостерігатиме, оскільки відеозйомка, як і звичайне стеження, є не тільки втручанням у приватне життя, а й порушенням недоторканості особи.

Мета статті полягає у розкритті нормативно-правових документів

щодо здійснення відеозйомки та аудіо-записів у закладах загальної середньої освіти.

Відповідно до статті 38 Закону України «Про загальну середню освіту» у закладі загальної середньої освіти намагаються забезпечити охорону життя і здоров'я учнів (вихованців), педагогічних та інших працівників [2], уникнути та запобігти ситуаціям, результатом яких може бути, зокрема, насильство над учнем та його експлуатація, посягання на гідність, здоров'я або навіть життя дітей. Відеозйомка підвищує безпеку учнів і персоналу закладу освіти, дає можливість боротися з підлітковою злочинністю й зберегти шкільне майно від нищення. Крім цього, зважаючи на те, що, як правило, у школі працює один охоронець, а приміщення є великим за розмірами, відеонагляд допоможе вести спостереження за порушенням дисципліни серед учнів та запобігати їм.

З правової точки зору, відеоспостереження зачіпає особисті права та свободи людини. Тобто кожен громадянин, навіть школяр, може заявити, що та інформація, яку можна зібрати про нього під час освітнього процесу або інших аспектів перебування в школі, є конфіденційною. З цього приводу практично одразу виникають дискусії між учнями, батьками, педагогами та адміністрацією закладу загальної середньої освіти.

Конституція України чітко визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Згідно з Конституцією України всі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, і має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (стаття 23); громадяни мають рівні конституційні

права і свободи та є рівними перед законом; кожен має право на повагу до його гідності (частина перша статті 28); кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68); виключно законами України визначаються: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; засади регулювання шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства (стаття 92) [1].

У статті 32 Конституції України проголошено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте життя та недопустимим є збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди [1]. Особистим життям фізичної особи є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності. Тож відеоспостереження за особою, у тому числі фіксація її дій на відео, є збиранням та накопиченням інформації з можливістю її подальшого використання. Тому такі дії порушують особисту недоторканість особи. А відповідно до статті 10 Закону України «Про охорону дитинства» кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини [3].

Таким чином, лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації, має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці.

Подібними за змістом є й норми Закону України «Про інформацію», згідно з якими забороняється збирання відомостей про особу без її попередньої згоди на це, за винятком випадків, передбачених законом. А відповідно до статті 31 цього ж закону громадяни мають право знати у період збирання інформації, які відомості про них і з якою метою отримуються, як, ким і з якою метою вони будуть використовуватися [4]. На захисті особи учня стоїть і Цивільний кодекс України, який визначає, що фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою [9]. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку також припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Частина 3 статті 307 Цивільного Кодексу України свідчить: знімання фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, в тому числі таємне, без згоди особи може бути проведене лише у випадках, встановлених законом [9].

Існують кілька способів отримати згоду від особи, яка потрапить в об'єктив камери:

- чітко виражена згода – це згода, що подана в письмовому вигляді;
- усна згода – це згода, коли особа може в усній формі перед камерою виразити свою згоду на зйомки та транслявання результатів зйомок в засобах масової інформації;
- мовчазна згода – це згода, коли особа знала й бачила, що її знімають на фото чи відеокамеру, але не виразила своїх заперечень щодо проведення зйомок.

Виходячи з викладеного, інформацію про учня, зібрану в процесі відеоспостереження освітнього процесу, можна віднести до конфіденційної. Власне, в такому вигляді відеонагляд являє собою не тільки втручання в особисте життя особи, а й порушує її недоторканість, звужує права учня та ставить його в залежність від можливих неправомірних вчинків

керівників школи. Спостереження у закладі загальної середньої освіти являє собою збирання та накопичення інформації про особу з можливістю її подальшого використання. А це має бути обов'язково унормовано, особливо в частині доступу до такої інформації та її використання.

Адміністрація закладу загальної середньої освіти має запобігати порушенню особистих прав дитини та застосовувати технічні засоби відеоспостереження лише законно, наскільки це дозволяє правове поле, яким регулюються окреслені суспільні відносини. Це впливає зі статті 28 Конвенції про права дитини, яка набула чинності для України 27 вересня 1991 року, та передбачає, що держави-учасниці вживають усіх необхідних заходів, щоб шкільна дисципліна була забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини [8].

Відеоспостереження в школах можна застосовувати в публічних місцях, тобто в місцях численного скупчення людей, зокрема, при вході в школу, на шкільному подвір'ї, коридорах, і в жодному випадку – не в класних приміщеннях, кабінетах, туалетах, оскільки такі місця не є публічними. Громадське (публічне) місце – це частина будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони [6].

Проаналізувавши характеристики різних місць, ми дійшли висновку, що публічні місця – це ті місця в яких:

- можлива присутність осіб, які не належать до членів сім'ї або близьких знайомих;
- особа не сподівається усамітнитися чи якимось чином відкривати частини свого приватного життя з надією, що цього ніхто не побачить.

До таких місць слід віднести вулиці, площі, людні місця або ж, наприклад, кімнати для переговорів, робочий кабінет

нет, в якому часто можна зустріти сторонніх осіб.

Багатьма закладами загальної середньої освіти України розв'язується питання щодо отримання згоди на відеоспостереження від органів громадського самоврядування закладів освіти, оприлюднення правил відеоспостереження у закладі освіти, де будуть визначені питання використання зібраної інформації, місця розташування відеокамер тощо. На нашу думку, це є єдиним правомірним способом розв'язання обговорюваного питання. Саме тому в школах, де застосовуватиметься відеонагляд, про це необхідно обов'язково інформувати учнів, педагогів та батьків за допомогою таблички, що розміщується при вході в заклад загальної середньої освіти зі змістом «Здійснюється відеоспостереження». Таким чином отримується згода на відеоспостереження всіма зацікавленими сторонами.

Не менш цікавим є питання про те, чи може учень без згоди вчителя робити відеозйомку та аудіозапис уроку або його частини на мобільний пристрій, з метою поширення й обговорення в мережі Інтернет або з батьками. Кожен заклад загальної середньої освіти рішенням педагогічної ради складає та затверджує правила, які є обов'язковими до виконання всіма учасниками освітнього процесу. **Одним з обов'язків учня є те, що під час уроку не можна відвертати увагу інших учнів від проведення освітнього процесу.** Учням також не можна приносити до школи предмети і речі, що можуть спричинити шкоду освітньому процесу. Використання фото- або відеозйомки учнем під час проведення вчителем навчання на уроці є порушенням цих правил поведінки. Такий учень є порушником правил поведінки в школі й може отримати усне або письмове зауваження від учителя. Відеозйомка осіб без їхньої згоди (учнів з класу, учителя та інших) може сприйматися як порушення особистих прав цих осіб на конфіденційність їх

життєдіяльності (незаконного стеження) і, у випадку розповсюдження знятого матеріалу, може бути підставою для притягнення батьків дитини до відповідальності за неналежне виховання з відповідними заходами впливу з боку органів опіки та піклування.

Разом з тим, незважаючи на те, що в закладі загальної середньої освіти можуть бути приміщення, що підпадають під поняття публічності, наприклад, класні кімнати, робочі кабінети, актові зали, це не означає, що в таких місцях можна знімати без згоди, оскільки щоденний процес виконання трудових обов'язків педагогом не можна назвати заходом публічного характеру. Педагоги, як члени трудового колективу, мають вирішити, чи є прийнятними відповідні умови праці. Адже відповідно до вимог статті 29 Кодексу законів про працю України роботодавець має проінформувати працівника під розписку про умови праці, тобто згода педагога на зйомку має бути виражена письмово [7]. *Відсутність письмової згоди працівника на відеозйомку на робочому місці дає право стверджувати, що запис проводиться незаконно.* Однак усі відеоспостереження мають бути відкритими. Так, якщо в приміщенні відеокамери недосяжні для людського ока (або відсутні відповідні повідомлення про відеоспостереження чи зйомку), то такий відеозапис здійснюється незаконно.

До того ж особа, яка володіє інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом її професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначає режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної [4].

Отже, про особу без її згоди не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації, якою володіє, користується або розпоряджається ця особа і яка поширюється за її бажанням. Це також сто-

сується і знімання на відео уроку самим учителем для використання, зокрема, у власному блозі. Для проведення таких зйомок необхідно отримати згоду від тих осіб, які повністю усвідомлюють значення дій та наслідки, що можуть настати після оприлюднення результатів зйомок, наприклад, від батьків, опікунів чи усиновителів.

Окрім випадків **заборони зйомки**, Цивільний кодекс України також надає фізичній особі можливість захисту і у випадку, коли вона попередньо погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку. Особа, яка надала згоду на проведення зйомок її в приватних місцях, може вимагати негайного їх припинення. І зйомки необхідно буде припинити одразу ж після вимоги.

Є також стаття 34 Конституції України, відповідно до якої **кожному гарантується право на свободу думки і слова**, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1]. Цим конституційним положенням відповідають приписи Цивільного кодексу України, якими встановлено, що фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (абзац перший частини першої статті 302) [9].

Однією з гарантій реалізації конституційних прав на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації є законодавче закріплення права кожного на доступ до інформації, яке згідно зі статтею 5 Закону «Про доступ до публічної інформації» забезпечується систематичним та оперативним оприлюдненням інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет, на інформаційних стендах та будь-яким іншим способом, а також шляхом надання інформації на запити [5].

Разом з тим Конституцією України визначено вичерпний перелік підстав, за наявності яких законами України може

передбачатися обмеження прав особи на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації, оскільки реалізація цих прав не має порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [4].

ВИСНОВКИ. Положення частини першої статті 32 та частини третьої статті 34 Конституції України перебувають у системному взаємозв'язку і передбачають як недопустимість порушення права людини на недоторканність особистого та сімейного життя, так і реалізацію особою права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації.

Підставами можливого правомірного втручання в особисте та сімейне життя особи є згода особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації стосовно неї, а також, у разі відсутності такої згоди, випадки, визначені законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Цілком зрозуміло, що найкращий спосіб уберегти себе від зайвих проблем та «судових переслідувань» – це отримати згоду від особи або ж отримати згоду на зйомки в місцях, в яких знімати, як правило, заборонено. Отже, зйомка фізичних осіб у приватних місцях або у місцях, де особа має право розраховувати на спокій, може бути здійснена лише з їх згоди.

Оскільки інформація, відображена в відео- і аудіозаписах за участю учасників освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, містить відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, така інформація може збиратися, зберігатися, використовуватися і поширюватися лише за умови отримання згоди цих осіб. Збирання інформації без такої згоди є порушенням конституційних прав громадян.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

1. Конституція України від 30.09.2016 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» від 28.09.2017 № 651-14 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 28, ст.230 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
3. Закон України «Про охорону дитинства», редакція від 30.11.2017 № 2402-14 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
4. Закон України «Про інформацію», редакція від 01.01.2017 № 2657-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
5. Закон України «Про доступ до публічної інформації», редакція від 01.05.2015 № 2939-17 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
6. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», редакція від 16.12.2012 № 2899-15 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 52, ст.565 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2899-15?test=qY4Mfbtc78fV3UrUZiz64Gm4HI4KIs80msh8Ie6> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
7. Кодекс законів про працю України, редакція від 02.12.2017 № 322-08 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1971, додаток до № 50, ст. 375 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
8. Конвенція про права дитини від 20.11.2014 № 995_021 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.
9. Цивільний Кодекс України, редакція від 19.07.2017 № 435-15// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст.356 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 11.12.2017) – Назва з екрана.

Світлана Одайник, Борис Одайник

Осуществление видеосъемки и аудиозаписей в учреждениях общего среднего образования

В статье рассмотрен вопрос целесообразности осуществления видеосъемки и аудиозаписей в учреждениях общего среднего образования, проанализированы нормативно-правовые документы о недопустимости сбора, хранения, использования и распространения конфиденциальной информации о лице без его согласия, а также о праве лица свободно собирать, хранить, использовать и распространять информацию. Акцентируется на том, что основаниями возможного правомерного вмешательства в личную и семейную жизнь участников образовательного процесса являются согласие лица на сбор, хранение, использование и распространение конфиденциальной информации о ней, а также случаи, определенные законом, и только в интересах национальной безопасности, экономического благосостояния и прав человека.

Ключевые слова: видеосъемка, аудиозапись, заведение общего среднего образования, образовательный процесс.

Svitlana Odaynyk, Borys Odaynyk
Perform ideo and audio recordings at general secondary education institutions

The article deals with the question of expediency of video and audio recordings in institutions of general secondary education, analyzed normative and legal documents concerning the inadmissibility of the collection, storage, use and dissemination of confidential information about a person without his consent, as well as the right of a person to freely collect, store, use and distribute information. The conclusion is that the grounds for possible legitimate interference in the personal and family life of the participants in the educational process are: the consent of the person to collect, store, use and disseminate confidential information concerning it, as well as cases specified by law, and only in the interests of national security, economic prosperity and human rights.

Keywords: video recording, audio recording, general secondary education institution, educational process.